

A lengyelek másik himnusza

Egy országnak egy himnusza szokott lenni. Ahogy címere vagy zászlója. De Közép-Európában a modern nemzetté válás idején – a XVIII-XIX. század fordulójától – az itt élő népeknek nem volt saját szuverén államuk, így a nemzeti jelképek megteremtése is másként – más körülmények között – ment végbe, mint tőlünk Nyugatra vagy Keletre. Egyébként a nemzeti himnuszok közösségi jelképként történő elfogadása általában hosszabb ideig tartó folyamat volt. Több példa van arra térségünkben, hogy a nemzeti himnusz kitüntető címéért több költemény is versengett. Ahogy nálunk az 1840-es években Kölcsey *Hymnusa* és Vörösmarty *Szózata*, vagy a horvátoknál Antun Mihanović

Szép hazánk című verse és Ljudevit Gajnak kezdő sorával a Dąbrowski mazurkát idéző fölütésével a *Nem veszett még el Horvátország* című költeménye. Ez utóbbihoz még zárójelben csak annyit, hogy a horvát nemzeti mozgalom vezető alakja pesti joghallgatóként találkozott a lengyelek híres “csatadalával”, ahogy akkor nálunk nevezték Wybicki indulóját.

Jól emlékszem, első lengyelországi utam előtt – van ennek már 54 esztendeje – édesanyám mesélte, hogy ő még tanulta az elemi iskolában a lengyel himnuszt. El is énekelt nekem az *Isten, ki Lengyelhont...* A két világháború között Magyarországon sokan úgy tudták, ez az ének Lengyelország himnusza. Megjelent számos énekeskönyvben a XIX. század utolsó évtizedeiben, nem egy helyen tanították az iskolában, énekelték rendezvényeiken a cserkészek. Amikor a háború kitörése után lengyel menekültek tízezrei érkeztek Magyarországra, nemegyszer igazi meglepetésként érte őket, amikor a vendéglátók ezzel az énekkel fogadták őket.

Érdeemes volna Alojzy Feliński himnuszának magyar befogadástörténetét részletesen föltárni. Csapláros István kutatásaiból tudjuk, hogy 1861-ben a Hölgyfutár című lap egy német gyűjtemény alapján készítette el magyar fordítását. Ekkoriban kezdődött nálunk népszerűsége. Később születtek meg a különböző kiadványokban többféle fordításban közölt magyar változatai.

Ismeretes, hogy a költemény először I. Sándor cár lengyel királlyá koronázásának első évfordulójára született. A Lengyel Királyság közvetlenül a bécsi kongresszus után széles körű autonómiát élvezett, ha úgy tetszik, ez volt a lengyelek – rövid ideig tartó – „kiegyezése” az Orosz Birodalommal. Viszonylag hamar kikerült azután az énekből az uralkodóra áldást kérő, a királyt dicsőítő sor. A nemzeti ima kérése pedig ettől fogva így hangzott: “Szent oltárodnál könyörögve kérünk, / Szabad hazánkat, ó add vissza nekünk.” (Kovács István fordításában). Eredetileg tehát Feliński verse a dinasztikus himnuszok (God save the King/Queen, Gotterhalte) mintáját követte, a közvélemény változtatta meg a helyzet kedvezőtlené fordulása idején. Az uralkodó

helyére került a haza. 1823-ban Kölcsey versének alanya egyértelműen a magyarra kér áldást.

Tanulságos, hogy Kelet-Közép-Európában dinasztikus himnuszok a XIX. század utolsó harmadában az akkortájt függetlenséget szerzett balkáni országokban születtek (Románia, Montenegró, Szerbia). Érdekes közülük Jovan Djordjević (első vátozatában 1872-ben született) szerb himnuszát megemlíteni, mert Feliński és Kölcsey költeményével mutat rokonságot. Mind a három vers szubjektuma – mint közbenjáró – nemzete nevében kér Istentől meghallgatást, oltalmazást és áldást nemzete számára. Mind a három szerző elősorolja hazája dicsőségét és kegyetlen szenvedéseit, és kéri az újrakezdés, mondhatnánk a nemzeti föltámadás lehetőségét. Imádságról van szó, ahogy mindhárom versben tapasztalhatjuk.

A komparatistának eszébe juthat, a nyilvánvaló párhuzamokon kívül találhatunk-e valamilyen közvetlen kapcsolatot a három himnusz között. Az *Isten, ki Lengyelbont...* csak keletkezése és átalakult szövegváltozatának elterjedése után jutott el Magyarországra (ismeretem szerint a lengyelen kívül csak magyar és szlovák változata létezik), Kölcsey és Djordjević nem ismerhette a lengyel verset. A zentai születésű szerb költőnek viszont nem lehetett ismeretlen a magyar Hymnus, ha költeményéből közvetlen kapcsolat nem bizonyítható is. Annak az okát viszont, hogy Feliński himnusza olyan népszerű lett a magyarok körében, föltételezhetően a két költemény Istent megszólító szubjektumának hasonlóságában, a nemzeti imádság rokon tónusában kereshetjük.

Szala Vármegyei Koronaőrző, 1791